

Výchovný ústav Ostrava-Hrabůvka, oddělení Frýdek-Místek

Zpráva z návštěvy zařízení

Adresa zařízení:	Slezská 23, 700 30 Ostrava-Hrabůvka
Zřizovatel:	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
Ředitelka:	Mgr. Pavel Němynář
Typ zařízení:	výchovný ústav
Kapacita:	12 dětí
Datum návštěvy:	25. až 26. září 2023
Datum vydání zprávy:	14. prosince 2023
Návštěvu provedli:	Mgr. Adéla Frédy, Mgr. Bc. Štěpán Jílka, Mgr. Silvie Konopková, Mgr. Tereza Konrádová, Mgr. Romana Švecová

JUDr. Vít Alexander Schorm
zástupce veřejného ochránce práv

Obsah

Obsah.....	2
Úvodní informace	3
Systematická návštěva a její cíl	3
Zpráva z návštěvy a vyjádření zařízení	3
Charakteristika zařízení	5
Průběh návštěvy	5
Shrnutí	6
Zjištění z návštěvy.....	8
1. Cílová skupina zařízení	8
2. Specifika programu	10
2.1 Kreditní systém	10
2.2 Opatření ve výchově	12
3. Personální zajištění péče.....	14
4. Opatření k zajištění bezpečnosti dětí a personálu	15
4.1 Noční zamykání pokojů.....	15
4.2 Průzory ve dveřích	16
4.3 Signalizace k přivolání pomoci	17
5. Práce s agresí.....	18
5.1 Metodické vedení pro práci s agresí.....	18
5.2 Prostor určený ke zklidnění agrese.....	19
6. Stížnostní mechanismy.....	20
Přehled opatření k nápravě.....	21

Úvodní informace

Systematická návštěva a její cíl

Od roku 2006 veřejný ochránce práv plní **úkoly národního preventivního mechanismu** podle Opčního protokolu k Úmluvě proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání.¹

Proto **systematicky navštěvují místa (zařízení)**, kde se nacházejí nebo mohou nacházet osoby omezené na svobodě, a to jak z moci úřední, tak v důsledku závislosti na poskytované péči. Výchovné ústavy jsou jedním ze zařízení, jež mohu navštívit.²

Cílem návštěv je posílit ochranu před špatným zacházením.³ Návštěvy probíhají zásadně neohlášeně a jejich provedením zpravidla pověřuji pracovníky Kanceláře veřejného ochránce práv,⁴ konkrétně právníky, psychology, speciální pedagogy a sociální pracovníky. Návštěva spočívá v prohlídce zařízení, pozorování, rozhovorech s vedoucím, zaměstnanci a klienty, studiu vnitřních předpisů zařízení a dokumentace včetně zdravotnické.⁵ Návštěvy jsou **preventivní, s cílem působit do budoucna** a zvyšovat standard poskytování péče ve školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy.

Zpráva z návštěvy a vyjádření zařízení

Po každé návštěvě **sepíše zprávu. Většinou obsahuje návrhy opatření k nápravě.** Zpráva slouží k dialogu se zařízením a jako vodítko k předcházení špatnému zacházení nebo jeho odstranění. **Zpráva nepopisuje zjištěnou správnou praxi zařízení** odpovídající dobrým standardům zacházení. **Soustředí se především na možné nedostatky.** Proto může působit velice nepříznivě a nevyváženě. Prosím čtenáře zprávy, aby na to pamatovali. Bez ohledu na závěry zprávy si vážím náročné práce všech zaměstnanců zařízení.

Zprávu pošlu zařízení se žádostí o vyjádření k popsáním zjištěním a navrženým opatřením.⁶ Pečlivě se zabývám sdělením (vysvětlením), které mi zařízení zašle.

---

1 Na základě § 1 odst. 3 a 4 zákona č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv.

2 Podle § 1 odst. 4 písm. a) zákona o veřejném ochránci práv.

3 Špatným zacházením se rozumí jednání, které nerespektuje lidskou důstojnost a dosahuje určitého stupně závažnosti (samo o sobě, nebo při kumulativním účinku jednotlivých zásahů). Ve školských zařízeních pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy může mít špatné zacházení například podobu špatných materiálních podmínek, pokud by jimi byla překročena nevyhnutelná míra strádání a ponížení spojená s omezením osobní svobody, neprofesionálního jednání, nebo dokonce násilí ze strany personálu, nezajištění ochrany před ublížením nebo zneužitím ze strany třetích osob, nerespektování práva na soukromí, práva na rodinný život (neoprávněné omezování kontaktu s rodinou), nerespektování sociální autonomie či práva dítěte na spoluúčast při rozhodování o vlastním životě.

4 Podle § 25 odst. 6 zákona o veřejném ochránci práv.

5 Podle § 21a ve spojení s § 15 zákona o veřejném ochránci práv.

6 Viz § 21a odst. 3 a 4 zákona o veřejném ochránci práv.

Navržená **opatření k nápravě** se liší svou naléhavostí, náročností a dobou potřebnou k provedení. Pro snazší orientaci obsahuje zpráva na konci **přehled** opatření k nápravě. Navrhují také **termín provedení**.

- Bezodkladná opatření je třeba provést zpravidla do 7 dnů od obdržení zprávy. Není-li to možné, provedou se v nejkratší možné době. Za bezodkladná označují opatření, která považují za naléhavá a velmi důležitá, anebo opatření běžně snadno proveditelná.
- Opatření s delší lhůtou je třeba provést ve stanovené lhůtě, zpravidla do jednoho měsíce, tří měsíců, šesti měsíců nebo jednoho roku.
- Opatření s průběžným plněním navrhuji tam, kde je třeba zavést určitý pracovní postup nebo styl práce, nebo naopak něčeho se napříště zdržet. Očekávám, že zařízení opatření zavede co nejdříve a bude dbát na dodržování doporučené praxe.

Rád bych, aby zařízení ve vyjádření ke zprávě sdělilo, že (1) opatření provedlo a jak, nebo (2) kdy a jak opatření provede, nebo (3) navrhne jiné vhodné opatření a termín.

Pokud budu vyjádření zařízení nebo dalších oslovených orgánů **považovat za dostatečná**, vyrozumím je o tom. Mohu si rovněž vyžádat doplňující vyjádření. Rozhodující je vysvětlení zjištěných pochybení, doložení opatření k nápravě či věrohodný příslib jejich provedení.

Pokud vyjádření zařízení nebo dalších oslovených orgánů **nebudu považovat za dostatečná**, vyrozumím o tom nadřízený úřad (vládu, není-li nadřízeného úřadu), případně informuji veřejnost.⁷ Rovněž mohu přijet na kontrolní návštěvu.

Po ukončení vzájemné komunikace **zveřejním anonymizovanou zprávu z návštěvy zařízení** (s výjimkou jmen osob pověřených vedením zařízení) a **obdržená vyjádření** v databázi Evidence stanovisek ochránce (ESO).⁸

Po dokončení řady návštěv zařízení téhož druhu **vydávám tzv. souhrnnou zprávu**. Tu také zveřejňuji a posílám ji příslušným orgánům veřejné moci. V souhrnné zprávě bez vazby na konkrétní zařízení shrnuji svá zjištění a doporučená opatření k nápravě, navrhuji systémová doporučení, případně vytvářím standard dobrého zacházení. Souhrnná zpráva může sloužit nenavštíveným zařízením jako vodítko k odstranění špatného zacházení a jeho předcházení.

---

7 Tzv. sankční opatření, u kterých se postupuje obdobně podle § 20 odst. 2 zákona o veřejném ochránci práv.

8 Evidence stanovisek ochránce (ESO) je dostupná z <https://eso.ochrance.cz>.

Charakteristika zařízení

Výchovný ústav má několik pracovišť, která fungují v samostatných objektech. Hlavní budova výchovného ústavu se nachází v Ostravě-Hrabůvce, další ve Frýdku-Místku a Polance nad Odrou (osada Janová). Výchovný ústav má k dispozici také jednu bytovou jednotku, která se nachází v Ostravě-Porubě. Návštěva byla tematicky zaměřena na dívky s uloženou ochrannou výchovou. Ty byly v rámci zařízení umístěny na oddělení pro dívky vyžadující soustavnou intenzivní individuální péči Frýdek-Místek (oddělení).

Kapacita oddělení ve Frýdku-Místku je dvanáct dívek, které jsou umístěny do dvou výchovných skupin po šesti. V době systematické návštěvy oddělení evidovalo devět dívek s nařízenou ústavní výchovou a tři dívky s uloženou ochrannou výchovou. Fyzicky bylo v době návštěvy přítomno šest dívek, z toho dvě měly uloženou ochrannou výchovu. Dívky s uloženou ochrannou výchovou jsou na oddělení umístěny ve výchovných skupinách společně s dívkami s nařízenou ústavní výchovou, a to na základě výjimky udělené Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT).⁹

Průběh návštěvy

Návštěvu provedli právníci Kanceláře veřejného ochránce práv Mgr. Adéla Frédy, Mgr. Bc. Štěpán Jílka, Mgr. Silvie Konopková, Mgr. Romana Švecová a pověřená expertka z oboru psychologie Mgr. Tereza Konrádová.

Návštěva proběhla bez předchozího ohlášení ve dnech 25. až 26. září 2023. Ředitel byl o návštěvě osobně informován při jejím zahájení. Zaměstnanci Kanceláře mu předali pověření k provedení návštěvy a vyžádali si potřebnou součinnost a dokumentaci.

Zaměstnanci Kanceláře se zaměřili zejména na podmínky výkonu ochranné výchovy. Navštívili obě výchovné skupiny, hovořili s ředitelem zařízení, vedoucí oddělení, která současně zastávala funkci sociální pracovnice, vychovateli a asistenty pedagoga, etopedkou, psychologkou a umístěnými dětmi. Na místě zastížený personál poskytl veškerou součinnost, za což děkují. Oceňují také ochotu vedení zařízení vést podnětný dialog o poskytované péči již v průběhu návštěvy.

---

9 Viz § 14 odst. 4 zákona č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů (zákon o ústavní a ochranné výchově).

Shrnutí

Podobu péče poskytované na navštíveném oddělení určuje velmi specifická cílová skupina. Z tohoto pohledu dopadá velká část této zprávy na péči o dívky jak s uloženou ochrannou, tak s nařízenou ústavní výchovou. Jedná se o dívky s extrémními poruchami chování (EPCHO), jejichž projevy není možné zvládat běžnými výchovnými postupy a metodami. S péčí o tento typ klientely je spojena řada specifických, mezi nimi i bezpečnostních a preventivních opatření, která se vymykají opatřením přijímaným v běžných zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy. V tom také spatřuji hlavní riziko případného špatného zacházení, a proto jsem se právě na tato opatření ve zprávě zaměřil.

Při pečlivém zvážení všech okolností a mně známých informací jsem dospěl k závěru, že v zařízení **nedochází ke špatnému zacházení**. Přesto ve zprávě poukazuji na několik oblastí, kde jsem shledal dílčí nedostatky. Ne všechny však lze zařízení dávat k tůži, neboť jde spíše o **důsledek nedostatečné právní úpravy a chybějící koncepce péče o děti s extrémními poruchami chování**. Na mysli mám konkrétně **provázání práva dívek na samostatnou vycházku s kreditním systémem a jeho omezení na základě opatření ve výchově, které zařízení uděluje plošně všem nově umístěným dívkám**.

Dále poukazuji na to, že oddělení **nenaplnuje minimální personální standard na zajištění péče o děti s EPCHO**, což může představovat problém zejména při naplnění kapacity oddělení, resp. fyzické přítomnosti všech dívek.

Přestože si uvědomuji nezbytnost zvýšených bezpečnostních a preventivních opatření v tomto typu zařízení, stavím se kriticky k **nočnímu zamykání pokojů** (které nejsou vybaveny vlastní toaletou) a **nezakrytým průzorům ve dveřích od pokojů dívek**. Chápu, že zařízení tato opatření přijalo s cílem zajistit bezpečnost umístěných dívek a personálu. Domnívám se však, že tohoto cíle lze dosáhnout i jinými způsoby, které jsou přiměřenější a šetrnější k právům dívek. V případě nočního zamykání pokojů především navýšením počtu nočního personálu ve službě a v případě průzorů jejich zakrytím.

Zaměřuji se i na práci s agresí. Kriticky hodnotím to, že v zařízení **schází metodika pro práci s agresí**, ačkoliv jsou zde incidenty časté a personál musí aktivně zakročovat k prevenci rozvoje konfliktů a k ochraně osob. Personál navíc **není proškolen v fyzické intervenci vůči dětem**, a tím spolu s chybějící metodikou pro zvládnutí agrese vzniká prostor pro nahodilé řešení incidentů a pacifikaci dětí, což může vést k nežádoucím následkům. Na oddělení navíc **schází prostor určený ke zklidnění agrese** (oddělená místnost ve smyslu § 22 zákona o ústavní a ochranné výchově), takže jsou dívky za účelem zklidnění posílány (či umístovány) do svých pokojů, s čímž se mohou pojít další potenciální problémy (např. zranění v důsledku zničení vybavení).

I přes nedostatky uvedené ve zprávě a její kritické vyznění, které vyplývá z mého úkolu upozorňovat na nedostatky za účelem prevence špatného zacházení, se domnívám, že se zařízení snaží dívkám poskytovat kvalitní péči, která odpovídá výrazně specifickým potřebám charakteristickým pro děti s EPCHO. Zařízení a jeho zaměstnancům pak patří mé uznání

za to, že navzdory nízké podpoře ze strany zřizovatele a nedostatečné právní úpravě neregistrují na poskytování kvalitní péče o mimořádně náročnou cílovou skupinu, kterou děti s extrémními poruchami chování bezesporu jsou.

Zjištění z návštěvy

---

1. Cílová skupina zařízení

Cílovou skupinou oddělení jsou dívky s **extrémními poruchami chování**¹⁰ (EPCHO) vyžadující **soustavnou intenzivní individuální péči**.¹¹ V prostředí školských zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy jde o jednu z nejnáročnějších skupin dětí. Jedná se o dívky, kterým soud nařídil ústavní výchovu nebo uložil ochrannou výchovu a umístil je do některého z příslušných školských zařízení. Tato původní (kmenová) zařízení však nebyla schopna zvládnout péči o dívky běžnými výchovnými prostředky, a buď sama, či ve spolupráci s OSPOD iniciovala jejich přemístění do tohoto specializovaného oddělení. Mezi důvody přemístění dívek na oddělení obvykle patří častá a intenzivní agresivita, zneužívání návykových látek, útěky, nerespektování autorit, případně páchaní protiprávní činnosti. Kromě navštíveného oddělení v České republice existuje už jen jedno obdobné oddělení pro dívky.

Specifika péče o děti s extrémními poruchami chování blíže stanoví prováděcí vyhláška k zákonu o ústavní a ochranné výchově. Například platí, že účelnost a aktuálnost pobytu dítěte v zařízení pro děti s EPCHO by měla být pravidelně přezkoumávána a dominantní součástí denního programu sestavovaného za spolupráce psychologa a etopeda by měly být odpovídající psychoterapeutické a socioterapeutické techniky.¹² S provozem takového zařízení souvisí také zvýšené personální požadavky, kdy při práci a pohybu výchovné skupiny musí být přítomni nejméně tři zaměstnanci a noční službu a kontroly dětí v pokojích musí zajišťovat nejméně dva.¹³ Pro úplnost uvádím, že děti s extrémními poruchami chování by měly být umísťovány do zařízení, jejichž činnost (celkově nebo v určitých odděleních) je specializovaná na výchovně léčebnou péči.¹⁴

Je zřejmé, že se jedná o cílovou skupinu s velmi specifickými potřebami a nároky na péči. Pokud však odhlédneme od specifik EPCHO, zařízení podléhá naprosto stejné právní úpravě jako běžná školská zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy. Nemá jiné možnosti a kompetence k regulaci chování a zajištění bezpečnosti umístěných dětí, které by neměla i ostatní školská zařízení. Oproti nim může být pomyslnou výhodou dlouhodobá zkušenost personálu s obtížně zvladatelnými projevy umístěných dětí. To samo o sobě ovšem mnohdy nestačí k tomu, aby společně se stávající vysokou koncentrací dětí s extrémními poruchami chování byla zaručena podpora a bezpečnost samotných dětí i personálu, resp. legalita a legitimita zásahů do práv dětí pobývajících v zařízení (viz [kapitulu 2.2](#)).

---

10 Viz § 11 vyhlášky č. 438/2006 Sb., kterou se upravují podrobnosti výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy ve školských zařízeních (prováděcí vyhláška k zákonu o ústavní a ochranné výchově).

11 Viz § 2 odst. 10 písm. e) zákona o ústavní a ochranné výchově.

12 Viz § 11 odst. 2 a 3 prováděcí vyhlášky k zákonu o ústavní a ochranné výchově.

13 Viz § 11 odst. 4 a 6 prováděcí vyhlášky k zákonu o ústavní a ochranné výchově.

14 Viz § 9 odst. 2 prováděcí vyhlášky k zákonu o ústavní a ochranné výchově.

Uvedené nemůže jít k tíži zařízení, neboť jsem přesvědčen, že se jedná o systémový problém. **MŠMT, které je odpovědným garantem dané oblasti a současně zřizovatelem navštíveného zařízení, musí jednoznačně stanovit další směřování praxe v oblasti péče o děti (nejen) s extrémními poruchami chování.**

V souvislosti s cílovou skupinou zařízení také musím připomenout problematiku výchovně léčebné péče, která by cílové skupině měla být poskytována a jejíž nedostatečnou úpravu kritizují stejně jako mí předchůdci.^{15,16} **Výchovně léčebná péče není dostatečně obsahově vymezená.** Není zřejmý její charakter ani to, jaký personál ji má poskytovat. V současné době tak zařízení musí při poskytování výchovně léčebné péče postupovat intuitivně s oporou ve svých odborných poznatcích a zkušenostech nabytých z dřívější praxe. Tímto postupem se však v některých případech může dostávat do konfliktu s právy umístěných dětí, přičemž každý zásah od práv musí mít oporu v zákoně.

Stát musí garantovat obsah péče, kterou dětem poskytuje. Pracovníci zařízení jsou proto ve svém jednání vůči dětem omezeni tím, co jim umožňuje zákon, zvláště v případech, kdy zasahují do práv dětí. V takovém případě nepostačí, že jim to zákon nezakazuje, jako je tomu v případě neformální péče o dítě v rodině, ale musí je k tomu výslovně zmocňovat.¹⁷ A protože jsou zařízení zároveň povinna zajišťovat bezpečnost dětí a jejich ochranu před závažnými zásahy do jejich integrity,¹⁸ stát musí zajistit takový právní rámec, který to bude umožňovat.¹⁹

Výše uvedené platí rovněž u dětí, které jsou cílovou skupinou navštíveného zařízení. Výchovné, vzdělávací a bezpečnostní metody, jež jsou v péči o ně využívány, avšak zasahují do některých základních práv dětí, musejí mít, včetně nastavení systému jejich kontroly, jasný podklad v právní úpravě.

Současná právní úprava specifické potřeby dětí, včetně pojistek jejich ochrany, dostatečně nereflexuje,²⁰ a nechává tak na uvážení (a odpovědnosti) jednotlivých ředitelů, jak si s touto

---

15 Veřejný ochránce práv. Zpráva ze systematických návštěv školských zařízení pro výkon ústavní výchovy a ochranné výchovy 2011, sp. zn. 53/2010/NZ, s. 126 a násl. [online]. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2011 [cit. 7. 11. 2023]. Dostupná z <https://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/3342>.

16 Veřejný ochránce práv. Zpráva z návštěv zařízení 2022, sp. zn. 33/2021/NZ/TSL, s. 20 a násl. [online]. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2022 [cit. 7. 11. 2023]. Dostupná z: <https://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/10388>.

17 Článek 4 Listiny základních práv a svobod.

18 Rozsudek velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva ze dne 2. února 2021, *X a ostatní proti Bulharsku*, č. 22457/16, § 197. Citují: „Vedení dětského domova mělo povinnost zajistit dětem v jeho péči bezpečí, zdraví a prospívání (...)“

19 Tamtéž, § 179180. Citují: „Pozitivní povinnost podle článku 3 Úmluvy vyžaduje zejména vytvoření legislativního a regulačního rámce, který bude jednotlivce adekvátně chránit před porušením jejich fyzické a psychické integrity... Pozitivní povinnost ochrany nabývá zvláštní důležitosti v kontextu veřejné služby s povinnostmi chránit zdraví a blaho dětí, zejména pokud jsou tyto děti obzvláště zranitelné a jsou pod výlučnou kontrolou orgánů... To může za určitých okolností vyžadovat přijetí zvláštních opatření a záruk.“ Dále srov. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 28. ledna 2014, *O’Keefe proti Irsku*, č. 35810/09.

20 Specifické výchovné a vzdělávací potřeby jsou zmíněny v § 2 odst. 10 zákona o ústavní a ochranné výchově. Zákon však nestanovuje nástroje potřebné k jejich naplnění.

absencí pravidel poradí. Tento stav považuji za **porušení zásad vycházejících z Listiny základních práv a svobod** a přičítám ho k tíži státu, potažmo odpovědnému resortu.

2. Specifika programu

Program je koncipován pro krátkodobý pobyt dívek sloužící k jejich stabilizaci. V ideálním případě by měl pobyt na oddělení trvat zhruba 14 týdnů a dívky by se následně měly vrátit do svého kmenového zařízení. Skutečná délka pobytu se nicméně odvíjí od schopnosti dívek plnit program. Struktura pobytu, resp. podoba jeho režimu (uzavřenost/otevřenost) se formálně opírá o tzv. kreditní systém, který je založený na pozitivním hodnocení dívek a kterému se blíže věnuji na následujících řádcích.

2.1 Kreditní systém

2.1.1 Popis kreditního systému

Po celou dobu pobytu na oddělení sbírají dívky kredity, které získávají za běžné úkony v rámci celého dne (hygiena, úklid, vyučování a příprava na ně, účast na aktivitách a plnění zadaných úkolů, dodržování večerky). Za týden lze získat maximálně 100 kreditů, případně lze získat 5 bonusových kreditů za splnění individuálního úkolu zadaného etopedkou. Počet kreditů se dívky dozvídají každý večer a každý týden na komunitním setkání. Pokud je dívka některý den mimo zařízení (na dovolence či vycházce) a vrátí se včas a bez negativního testu na návykové látky, je jí za danou dobu započítáno maximum bodů, jako kdyby byla přítomná v zařízení.

Kreditní systém má 3 fáze, v rámci nichž je 5 záchytných bodů (200, 400, 600, 800, 1000 kreditů). Čím více kreditů dívka má, tím je režim jejího pobytu na oddělení otevřenější. Pro úspěšné absolvování programu a návrat do kmenového zařízení je potřeba nasbírat celkem 1400 kreditů.

S počtem kreditů se pojí jisté výhody, mimo jiné možnost chodit na samostatné vycházky. Na samostatnou vycházku se dívka dostane poté, co nasbírá 400 kreditů, tedy zhruba po 4 týdnech pobytu na oddělení (viz [kapitolu 2.2](#)). Poté může chodit na samostatné vycházky denně a jejich délka je odstupňovaná podle záchytných bodů v rámci jednotlivých fází. V případě útěku dívka v rámci kreditního systému klesne a k znovunabytí možnosti samostatných vycházek potřebuje 600, resp. 800 kreditů, pokud utíká opakovaně.

Pokud dívky neplní požadované úkony, kredity se jim neodečítají. Pokud však závažně poruší režim, mohou klesnout na začátek nižší fáze, nebo ob jeden záchytný bod. K poklesu na začátek nižší fáze dojde v případě závažnějších přestupků proti režimu, mezi které patří: útěk či pokus o něj, úmyslná fyzická agresivita vůči dětem či personálu, pozitivní test na alkohol a návykové látky (mimo THC) či odmítnutí testu a donáška alkoholu, návykových látek či předmětů ohrožujících výchovu, zdraví a bezpečnost. K poklesu ob jeden záchytný bod dojde v případě těchto přestupků: pozitivní test na THC, užití tabákových výrobků třikrát během 14 dnů, pozdní návrat z vycházky či dovolenky a slovní agrese vůči personálu.

2.1.2 Hodnocení kreditního systému

Popsaný kreditní systém, kterým je v podstatě odměňováno chování odpovídající běžné normě, se mi jeví jako jednoduchý, přehledný a transparentní. Systém navíc umožňuje pochopit, jaké chování se očekává, i těm dětem, které dosahují nižší úrovně v oblasti morálního a kognitivního vývoje. Kromě toho podporuje upevňování běžných návyků v oblasti denního režimu, sebeobsluhy, hygieny a společenského chování.

Domnívám se však, že lze tento systém s úspěchem využívat pouze krátkodobě, neboť v případě dlouhodobých pobytů nejen ztrácí pozitivní efekt, ale může být pro dívky i škodlivý, např. fixováním výhradně účelového chování a vnější motivace. Jeho limit dále spatřuji v tom, že **ne všechny dívky jsou schopné podmínky programu plnit a není v jejich silách nasbírat ani minimální počet kreditů pro samostatnou vycházku, natož úspěšně projít celým programem.** To se ostatně potvrdilo v rozhovorech s dívkami i personálem.

Přestože je program koncipován pro krátkodobý stabilizační pobyt, byla v době návštěvy na oddělení dívka, jejíž pobyt zde trval téměř tři roky. Podle ředitele má dívka závažné (zejména psychické) problémy, pro které je velmi složitě umístitelná do jiného zařízení, a současně není schopna plnit podmínky programu na oddělení. Dodal sice, že o jejím přemístění jedná s jiným výchovným ústavem, přesto byly vyhlídky na její přemístění v době návštěvy nejisté.

Jiná dívka, která byla v době návštěvy na oddělení zhruba pět měsíců, uvedla, že je pro ni sbírání kreditů velmi náročné, takže jich v době návštěvy měla pouze 110. Personál se k této dívce vyjádřil v tom smyslu, že jde o ohrožené a současně ohrožující dítě, neumístitelné do jiného zařízení, s ohledem na projevy chování, které svou intenzitou vybočují i na tomto specializovaném oddělení.

Z popsaných kazuistik je zřejmé, že i přes nesporné výhody kreditního systému není vhodné uplatňovat jej plošně u všech umístěných dívek. Ne všechny dívky jsou schopné takto nastavený program plnit, což vede k prodlužování jejich pobytu na oddělení. To ovšem odporuje smyslu a účelu pobytu na specializovaném oddělení, který má trvat pouze nezbytně nutnou dobu. Neschopnost dívek postupovat v rámci kreditního systému navíc může prohlubovat jejich frustraci a vést k tomu, že budou jednat zkratkovitě ve snaze získat to, oč usilují, nelegitimní cestou. Výsledkem je pak začarovaný kruh, z něhož se tyto dívky nemají šanci v rámci kreditního systému vymanit. Vzhledem k povaze cílové skupiny oddělení se může jednat o situace, které budou v konečném důsledku rizikové pro všechny. **Doporučuji proto zařízení kreditní systém přizpůsobit na míru těm dívkám, které nejsou schopné jej dlouhodobě plnit. Samozřejmostí je pak pravidelné vyhodnocování účelnosti dalšího trvání jejich pobytu na oddělení.**

Dodávám, že pokud dívky nejsou schopny plnit přísný režim a současně je není možné přemístit do jiného zařízení, nabízí se otázka, kam v rámci systému ústavní péče takové děti patří. Nezřídka totiž končí právě v režimových zařízeních, která však nemají k péči o ně jiné nástroje, než jaké mají ostatní školská zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy, jak uvádím [výše](#).

Popsaný kreditní systém může vést (a ukazuje se, že vede) i k opačným situacím, kdy se dívky režimu oddělení přizpůsobí natolik, že jim začne vyhovovat a účelově se snaží manipulovat s počtem kreditů tak, aby se jejich pobyt prodloužil. Toho mohou jednoduše docílit tak, že se záměrně dopouštějí jednání, za které jsou jim kredity odebrány, tj. útěků, pronášení návykových látek, agrese atd.

Ředitel o tomto problému ví a sdělil, že v individuálních případech, kdy je zjevné, že dívka kreditního systému zneužívá k dalšímu setrvání na oddělení, využívá svého oprávnění stanoveného vnitřním řádem udělit dívce mimořádně kredity navíc a spolu s tím iniciovat její přemístění. Podotýkám ovšem, že udělení kreditů navíc nemá žádnou právní váhu a iniciovat přemístění je možné bez ohledu na počet kreditů. Současně vítám, že se zařízení alespoň v těchto individuálních případech uchyluje k přizpůsobení kreditního systému potřebám dítěte, namísto jeho striktního dodržování, které by šlo zjevně proti smyslu programu oddělení.

Kriticky se však stavím k tomu, že je s kreditním systémem provázáno právo dívek s nařízenou ústavní výchovou na samostatnou vycházku, čemuž se věnuji v následující kapitole.

2.2 Opatření ve výchově

Po příchodu na oddělení je dívce automaticky uděleno záporné opatření ve výchově, a to za „*důvody pro umístění na oddělení*“, tedy za její chování v kmenovém zařízení, kvůli kterému vznikla potřeba přemístit ji na oddělení s režimem EPCHO. Samostatné vycházky je totiž možné zakázat pouze na základě opatření ve výchově. Program oddělení je přitom vystavěn na myšlence, že v jeho počáteční fázi nelze dívku na samostatné vycházky pouštět s ohledem na nezbytnost její stabilizace a minimalizace rizika jejího útěku. Na samostatnou vycházku se tak dívka dostane až poté, co nasbírá 400 kreditů a postoupí do další fáze programu.

Samostatné vycházky lze dítěti s nařízenou ústavní výchovou omezit nebo zakázat opatřením ve výchově, pokud poruší své povinnosti, které mu vyplývají ze zákona.²¹ Jelikož je právo na samostatnou vycházku zákonem dané právo dítěte, není možné omezit mu vycházku jinak než právě opatřením ve výchově. Zároveň není možné, aby uplatnění práv, která dítěti náleží ze zákona, bylo podmíněno dosažením určitého počtu bodů v hodnoticím systému. Je tedy zřejmé, že zařízení se tímto způsobem snaží zlegalizovat neumožnění samostatných vycházek v první fázi programu, aby je neomezovalo prostřednictvím kreditního systému, přestože je v konečném důsledku tento systém s ukládáním opatření ve výchově úzce provázán. Jsem však toho názoru, **že dítěti nelze uložit záporné opatření ve výchově za prohřešky, kterých se dopustilo v předchozím zařízení, a docházím tak k závěru, že uplatňováním tohoto postupu se zařízení pohybuje za hranou zákona.**

Přestože zařízení zjevně obchází zákon, připouštím, že **současná právní úprava mu nedává jiné možnosti, jak legálně zajistit, aby dívky, u nichž vyvstane potřeba přemístit je do specializovaného zařízení s přísnějším režimem, nemohly jít již v první fázi stabilizačního programu na samostatnou vycházku.** S ohledem na předchozí zkušenosti s dívkami a důvody

²¹ Viz § 21 odst. 1 písm. c) zákona o ústavní a ochranné výchově.

pro jejich přemístění lze přitom předpokládat, že využijí první příležitosti k útěku, která se jim naskytne. Jsem toho názoru, že na některá témata je nutno nahlížet prizmatem specifík dětí, které jsou do zařízení umísťovány, přičemž neumožnění samostatných vycházek je jedním z nich. **V případě cílové skupiny zařízení jde právo na samostatné vycházky proti smyslu umístění dítěte na oddělení s režimem EPCHO, jehož cílem je poskytovat dítěti soustavnou a intenzivní péči odpovídající jeho potřebám.** Poskytování takové péče lze však stěží docílit, pokud dítě ihned po umístění do zařízení půjde na samostatnou vycházku, ze které se nevrátí nebo v jejímž průběhu bude pokračovat v problémovém a ohrožujícím jednání, které vedlo k jeho přemístění. **Přísnější režim zahrnující omezení pohybu mimo zařízení proto považuji za opodstatněný s ohledem na mimořádnou náročnost umístěných dětí a naléhavou potřebu jejich stabilizace.**

Podotýkám, že s problematikou omezování samostatných vycházek jsme se setkali i v jiných zařízeních, která se specializují na děti se specifickými problémy a potřebami. V jednom takovém zařízení, jehož klientelu tvořily děti s neurologickými a duševními obtížemi, omezení pohybu mimo zařízení řešili individuálním posuzováním rizik. Na základě tohoto posouzení pak personál určil, zda je dítě způsobilé na samostatnou vycházku jít, či nikoliv.²² **Dávám proto zařízení ke zvážení, zda namísto omezování vycházek na základě opatření ve výchově rovněž nejít cestou průběžného vyhodnocování rizik, a vyhnout se tak obcházení zákona, k němuž se zařízení svou současnou praxí uchyluje.**

Připomínám, že právo na samostatnou vycházku mají ze zákona pouze děti s nařízenou ústavní výchovou, a naopak je nemají děti s uloženou ochrannou výchovou,²³ které mohou jít na samostatnou vycházku pouze za odměnu na základě kladného opatření ve výchově.²⁴ Podíváme-li se však na důvody, pro které lze dítěti uložit ochrannou výchovu²⁵ a pro které mu lze diagnostikovat extrémní poruchu chování,²⁶ zjistíme, že se tyto důvody do značné míry překrývají. Nabízí se tak otázka, zda by dítěti s extrémní poruchou chování, které páchá trestnou činnost a které vyžaduje soustavnou intenzivní individuální péči ve specializovaném režimovém zařízení, neměla být namísto ústavní výchovy uložena ochranná výchova, s níž se pojí právě omezení možnosti chodit na samostatné vycházky. Zařízení by tak nemusela obcházet zákon s odkazem na přísnější režim a omezovat (zakazovat) vycházky i těm dětem, které na ně mají ze zákona právo, ale není žádoucí a bezpečné je na vycházky pouštět právě s ohledem na jejich poruchy chování.

Popsaný problém považuji za jeden z mnoha projevů nedostatečné právní úpravy ústavní a ochranné výchovy, potažmo chybějící koncepce EPCHO, na níž stejně jako moji předchůdci opakovaně upozorňuji. **Právní předpisy totiž při výkonu práv a povinností umístěných dětí nijak zvláště nezohledňují důvody, pro které byla dětem nařízena ústavní nebo ochranná**

22 Zpráva z návštěvy zařízení, sp. zn. 71/2019/NZ, str. 12 a násl., dostupná na <https://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/7958>.

23 Viz § 20 odst. 3 zákona o ústavní a ochranné výchově.

24 Viz § 21 odst. 4 písm. a) zákona o ústavní a ochranné výchově.

25 Viz § 22 odst. 1 zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže).

26 Viz § 11 odst. 1 prováděcí vyhlášky o ústavní a ochranné výchově.

výchova, případně závažnost jejich poruch chování. Nečiní tak výraznější rozdíly například mezi dětmi z dětských domovů a dětmi umístěnými na oddělení s režimem EPCHO, přestože rozdíly mezi těmito cílovými skupinami jsou propastné. Další příčinu popsaného problému spatřuji v rozhodovací praxi soudů, resp. nejednotnosti ukládání ochranné výchovy. Nežádá se totiž stává, že jsou v jednom zařízení děti na základě různých právních titulů (rozhodnutí o uložení ochranné výchovy jako trestněprávní institut a rozhodnutí o nařízení ústavní výchovy jako institut rodinného práva), přestože páchaly obdobně závažnou trestnou činnost.

3. Personální zajištění péče

Zařízení má povinnost zaměstnávat takový počet pracovníků, aby bylo schopno zajistit potřeby aktuálně umístěných dětí.²⁷ Dostatek personálu a jeho patřičnou odbornost je nutné zajistit zejména s ohledem na specifika cílové skupiny zařízení. Při práci a pohybu výchovné skupiny v zařízení zajišťující péči o děti s extrémními poruchami chování musí být přítomni nejméně tři pedagogičtí pracovníci, noční službu na výchovné skupině pak musí zajišťovat nejméně dva.²⁸

Pedagogický tým tvoří čtyři denní vychovatelé, čtyři asistenti pedagoga pro denní službu, čtyři asistenti pedagoga pro noční službu, tři střídající asistenti pedagoga a dva pedagogové pro dopolední výuku. Tým odborných pracovníků tvoří vedoucí oddělení, která je současně sociální pracovníci, dále etopedka a psychologka.

Během dne slouží ve výchovných skupinách vždy dva lidé. Dopoledne je to pedagog pro dopolední výuku a asistent pedagoga, odpoledne vychovatel a asistent pedagoga. Noční službu pokrývá v každé skupině jeden noční asistent pedagoga, který si v případě potřeby přivolá na pomoc asistenta z druhé skupiny (viz [kapitulu 4.1](#)). Z uvedeného vyplývá, že **zařízení ne naplňuje výše uvedený minimální personální standard.**

Z rozhovorů s personálem vyplynulo, že současný personální stav považuje za dostatečný. S tím lze podle mého názoru souhlasit pouze za předpokladu, že není naplněna kapacita oddělení, resp. že zde nejsou fyzicky přítomny všechny dívky. Pokud jsou ve výchovné skupině fyzicky přítomné tři dívky, lze skutečně personální pokrytí denní (dva pracovníci) a noční služby (jeden pracovník) považovat za dostatečné. Při plném obsazení obou skupin je však podle mého názoru přítomnost pouze dvou, resp. jednoho pracovníka ve službě hraniční.

Nedostatek personálu ve službě klade **zvýšené nároky na všechny pracovníky a zvyšuje riziko výskytu mimořádných událostí**, respektive má vliv na možnost řešit krizové situace, které nelze s ohledem na specifika cílové skupiny nikdy vyloučit. Z provedených rozhovorů a pozorování sice vyplývalo osobní nasazení personálu a pozitivní vztahová vazba k umístěným

---

27 Příloha č. 1 výnosu ministra školství, mládeže a tělovýchovy č. 17/2018, Standardy kvality péče o děti ve školských zařízeních pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy a pro preventivně výchovnou péči (Standard), Standard č. 3.2.

28 Viz § 11 odst. 4 prováděcí vyhlášky o ústavní a ochranné výchově.

dětem, přesto se domnívám, že je s ohledem na specifika cílové skupiny nezbytné respektovat minimální personální standard stanovený prováděcí vyhláškou o ústavní a ochranné výchově.

Uvědomuji si, že počet personálu je primárně v kompetenci zřizovatele, nikoliv ředitele zařízení. Nezdráhám se proto říci, že přístup zřizovatele, který si na jednu stranu uvědomuje nezbytnost existence tohoto typu zařízení, ale zároveň mu neposkytuje odpovídající podporu, považuji za neudržitelný. Přesto zařízení doporučuji, **aby učinilo potřebné kroky (apel na zřizovatele) k navýšení počtu personálu v denní a noční službě**, jak to požaduje současná právní úprava.

- 1) Učinit kroky k navýšení počtu personálu v denní a noční službě dle minimálního standardu stanoveného prováděcí vyhláškou o ústavní a ochranné výchově (bezodkladně).**

4. Opatření k zajištění bezpečnosti dětí a personálu

4.1 Noční zamykání pokojů

Dívky jsou ve svých pokojích v době nočního klidu zamykány za účelem zajištění bezpečnosti, a to nejen jejich, ale i personálu. Personál se tak snaží předcházet rizikovým situacím, které by byly s ohledem na specifika nočního provozu obtížněji zvladatelné. Dívky nemají v noci volný přístup k toaletám, neboť ty nejsou součástí vybavení pokojů.

Ve skupině v noci slouží jeden pracovník (asistent pedagoga), který v pravidelných intervalech obchází celou skupinu a kontroluje pokoje prostřednictvím průzorů ve dveřích. Pokud dívky potřebují v noci jít na toaletu, zaklepu na dveře pokoje a přivolají asistenta, který je tam odvede. V takovém případě si však asistent nejprve zavolá na pomoc asistenta z druhé skupiny, aby tento úkon neprováděl sám. Kvůli tomu však na druhé skupině schází personál, který by mohl reagovat na případné konflikty mezi dívkami v zamčeném pokoji nebo jejich žádosti o odvedení na toaletu.

Personál v souvislosti s tímto režimem popsal mimořádnou událost, kdy dvě dívky, které sdílely pokoj, klepaly v noci na dveře, aby je asistentka pustila na toaletu, což vyústilo v její napadení, odcizení klíčů a následný útěk obou dívek z oddělení. Asistentka totiž nečekala na příchod svého kolegy z druhé skupiny, neboť ho údajně slyšela jít po schodech, a dveře od pokoje odemkla v jeho nepřítomnosti. Důsledkem tohoto incidentu byla dlouhodobá pracovní neschopnost asistentky a následně ukončení pracovního poměru.

S ohledem na cílovou skupinu oddělení si uvědomuji přítomnost rizika fyzického konfliktu mezi dívkami (případně mezi dívkami a personálem) nejen během noci, což dokládá i výše popsaná kazuistika. Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod přitom **státu ukládá povinnosti zajistit dětem ochranu před špatným zacházením a před zásahy do jejich psychické či fyzické integrity**, pokud je – nebo má být – orgánům státu známo, že takový

zásah reálně a bezprostředně hrozí.²⁹ Tedy pokud u dítěte existuje zřetelné riziko, že mu v průběhu noci hrozí vážné nebezpečí, nebo si může ublížit samo, mají orgány státu nejenom možnost, ale dokonce **povinnost přijmout opatření na jeho ochranu**.³⁰ Tato opatření by měla mít odraz v právní úpravě ústavní a ochranné výchovy. Ta je ale nedostatečná a nedává oporu pro přijetí potřebných opatření na ochranu dítěte, která však současně zasahují do jeho práv. Zařízení tak fakticky plní povinnost vyplývající z mezinárodních závazků, a to národní právní úpravě navzdory. I proto by zařízení měla volit opatření, která jsou co nejšetrnější, neexistují-li alternativy, které by do práv dětí zasahovaly méně.

Problém spatřuji zejména v tom, že dívky nemají v noci volný přístup k toaletám (což je například ve výkonu trestu odnětí svobody nepřijatelné), jako tomu je např. na oddělení v Janové, kde jsou toalety součástí vybavení pokojů. Zařízení by vždy mělo volit taková opatření, která jsou s ohledem na požadovaný cíl funkční, ale zároveň co nejšetrnější k právům umístěných dívek. V případě nebezpečí napadení mezi dívkami navzájem nebo mezi dívkami a personálem v průběhu noci považuji za takové opatření **navýšení počtu nočního personálu**, nikoliv zamykání dívek v pokojích. Opakuji, že současná právní úprava při noční službě požaduje přítomnost alespoň dvou pedagogických pracovníků v každé výchovné skupině, přičemž zařízení tento minimální standard nenaplnuje.

Závěrem dodávám, že stávající řešení, kdy při odemykání pokoje musí být přítomen i pracovník z druhé skupiny, vnímám jako nepraktické v tom, že dívky z druhé skupiny musejí čekat, než se pracovník na jejich skupinu vrátí, což může působit další komplikace. Pokud dívka navíc neví, že je pracovník mimo skupinu, může boucháním na dveře a voláním vzbudit další dívky nebo svou spolubydlící, což může být zdrojem konfliktů. Nastane-li navíc takový konflikt přímo v pokoji, nemá dívka možnost z pokoje utéct, a na skupině není dospělý, který by jí pomohl.

- 2) Upustit od nočního zamykání pokojů, a to v návaznosti na splnění opatření č. 1. Do té doby k nočnímu zamykání pokojů přistupovat pouze v odůvodněných případech na základě individuálního posouzení rizika (bezodkladně).**

4.2 Průzory ve dveřích

Dveře pokojů jsou vybaveny malými obdélníkovými průzory, které slouží k tomu, aby měl personál přehled o dění na pokoji, aniž by do něj musel vstupovat, případně aby se ujistil, že je vstup do pokoje bezpečný. Průzory ve dveřích nejsou ničím zakryté, a fakticky tak do pokojů může nahlédnout každý, kdo jde po chodbě. **To ovšem zasahuje do soukromí umístěných dívek.**

29 Články 3 a 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, tzv. pozitivní povinnost státu přijmout operativní ochranná opatření.

30 Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 1. února 2018, *V. C. proti Itálii*, č. 54227/14, § 89–90. § 89: „Tato opatření musí zajišťovat účinnou ochranu, zvláště pak dětem jako zvláště zranitelným vůči různým formám násilí, a zahrnovat rozumné kroky k zabránění špatnému zacházení, o němž orgány věděly nebo měly vědět [...]“. Dále srov. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 24. července 2012, *Đorđević proti Chorvatsku*, č. 41526/10, § 138–139.

Uvědomuji si, že účelem průzorů ve dveřích je bezpečnost a praktičnost, a proto nekritizuji, že je zařízení využívá. **Problém však spatřuji v tom, že průzory nejsou zakryté.** Považuji proto za vhodné, aby zařízení hledalo cestu přiměřeného kompromisu a **přijalo opatření, která mírní zásah do soukromí umístěných dívek.** Průzory by neměly být využívány plošně, ale pouze v případech, kdy je k tomu dán důvod. Vizuální kontrole (přes den) by navíc mělo předcházet upozornění například zaklepáním na dveře. Jinak by měly být průzory zakryté tak, aby do pokojů nebylo vidět.

Obrázek 1 – průzor ve dveřích

Obrázek 2 – průzor ve dveřích

- 3) Zakrýt průzory ve dveřích od pokojů a upravit pravidla jejich používání tak, aby individualizovala a minimalizovala zásah do soukromí dívek (bezodkladně).**

4.3 Signalizace k přivolání pomoci

Personál nemá k dispozici žádné signalizační zařízení k přivolání pomoci a pomoc z druhé skupiny si přivolává křikem, případně posila přichází v reakci na hluk, neboť je údajně v budově vše slyšet. Z rozhovorů vyplynulo, že personálu takové opatření stačí a nepovažuje za nutné používat za účelem přivolání pomoci signalizační zařízení. Signalizaci údajně používá personál na oddělení v Janové, podle osloveného personálu však není příliš spolehlivá.

Volání pomoci křikem či hlukem nepovažuji za dostačující, neboť nelze zaručit, že jej ostatní členové personálu skutečně vždy uslyší. Považuji proto za vhodné, aby zařízení vytvořilo a zavedlo systém přivolání pomoci k bezpečnému zvládnání krizových situací. Pokud se personál, potažmo zařízení domnívá, že se používání signalizace neosvědčilo (o čemž svědčí připomínky k nespolehlivosti signalizace na oddělení v Janové), doporučuji hledat jiné cesty k zajištění bezpečnosti pro personál.

- 4) Vytvořit a zavést systém přivolání pomoci k bezpečnému zvládnání krizových situací na oddělení (do 3 měsíců).**

5. Práce s agresí

5.1 Metodické vedení pro práci s agresí

Vzhledem k cílové skupině dochází v zařízení častěji ke krizovým situacím vyvolaným afektivními stavy dívek, které jsou nezděděly provázeny impulzivní agresí namířenou proti ostatním dívkám i personálu. Z doložené dokumentace vyplývá, že v letech 2021–2023 došlo k 6 mimořádným událostem spojeným s agresivním raptem dívek a útokem proti jiné osobě. Pravděpodobně se však jedná pouze o výčet situací s nejzávažnějšími následky, neboť z rozhovorů s personálem vyplynulo, že k agresivním raptům na oddělení dochází častěji.

Ačkoliv se dle personálu jedná o poměrně běžné situace, **zařízení nemá vypracovaný žádný vnitřní metodický předpis pro práci s agresí**, který by stanovil, jak v krizových situacích postupovat, a spoléhá na profesní zkušenost a vztahovou vazbu personálu s dětmi. Personál tak v krizových situacích jedná spíše intuitivně a nahodile, což může vést ke zvýšení rizik.

Postup personálu spočívá v deeskalaci konfliktu, kdy se v první řadě snaží o verbální zklidnění a odklon dívky do jejího pokoje. To se mnohdy zdaří; pokud však dívka nechce jít do pokoje dobrovolně, je zapotřebí přistoupit k fyzickému zásahu, kdy personál (výhradně mužský) dívku za pomoci úchopů a tlačení dostane do jejího pokoje, kde ji zamkne (viz [kapitulu 5.2](#)). V krajním případě personál volá rychlou záchrannou službu (RZS).

Ačkoliv nemá personál k dispozici podrobnější metodiku, jak postupovat v krizových situacích, lze na základě získaných informací říci, že v zásadě postupuje správně. Přesto trvám na tom, **aby zařízení mělo vnitřní metodický předpis pro práci s agresí umístěných dětí s cílem sjednotit postup personálu v krizových situacích a aby podle něj postupovalo**. Předpis by měl zpracovat strategie primární, sekundární i terciální prevence a na základě reálných zkušeností uvést vodítka k posuzování jednotlivých situací, tj. kdy např. postačí přivolat k asistenci jiného člena personálu a kdy už je nutná asistence RZS a policie. Dále by měl předpis jednoznačně stanovit, jak se má personál zachovat (mimo jiné s ohledem na zajištění bezpečí ostatních osob). **Doporučuji zařízení, aby se s žádostí o metodickou podporu obrátilo na zřizovatele.**

Teoretický základ, jak postupovat v případě agrese u dětí, poskytuje metodický materiál MŠMT,³¹ který však neposkytuje návodný popis (ne)přijatelných postupů v rámci fyzické intervence. Personál běžných školských zařízení takové postupy používá velmi zřídka; v případě personálu, který pečuje o děti s EPCHO, je však situace podstatně odlišná. S ohledem na specifickou cílovou skupinu zařízení a s tím spojenou vyšší četnost nebezpečných situací by měl tento personál absolvovat školení k bezpečnému zvládnutí agrese a krizových situací, přičemž **jako klíčové vnímám proškolení personálu ve fyzické intervenci**. Bez náležitého proškolení v použití úchopu či jiných úkonů hrozí, že se intervence změní v souboj, případně může dojít k úrazu.

---

31 Příloha č. 1 „Agresivita a agrese u dětí“ metodického doporučení Postupy pro práci s dětmi vyžadující výchovně léčebnou péči v zařízeních pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy a v zařízeních pro preventivně výchovnou péči, č. j. MSMT-33005/2019-1.

- 5) **Zpracovat vnitřní metodický předpis pro práci s agresí umístěných dívek upravující postup personálu v krizových situacích. Za tímto účelem se obrátit na zřizovatele s žádostí o metodickou podporu (do 3 měsíců).**
- 6) **Zajistit personálu školení ve fyzické intervenci vůči dívkám (do 3 měsíců).**

5.2 Prostor určený ke zklidnění agrese

Na oddělení, resp. v prostorech výchovných skupin či v jejich blízkosti, schází prostor určený pro zklidnění agrese (oddělená místnost ve smyslu § 22 zákona o ústavní a ochranné výchově). V případě agresivního raptu se proto personál snaží dívku směřovat do jejího pokoje. V případě, že dívka odmítá zůstat v pokoji dobrovolně, personál ji tam zamkne, dokud se dívka neuklidní.

Využívat ke zklidnění dívek jejich pokoje považuji za problematické hned z několika důvodů. V první řadě spatřuji limit tohoto řešení ve **vybavení pokojů, které může být v extrémních situacích nebezpečné**. V pokojích se nachází ukotvený nábytek, který však mohou dívky při vynaložení síly zničit a použít jako nástroj k sebepoškozování či útoku. Pokoj by navíc měl pro dívky představovat jejich **osobní a bezpečný prostor**. Pokud ovšem dívka musí pokoj využívat i pro účely vynuceného pobytu v raptu, je koncept bezpečného prostoru výrazně narušen, neboť pobyt v pokoji je v takové situaci spíše trestem. Dalším limitem může být také **obsazenost výchovné skupiny**. Pokud není dívka ubytovaná samostatně, omezuje takové opatření vstup její spolubydlící do pokoje, případně může dojít ke zničení osobních věcí spolubydlící, provází-li raptus agrese namířená proti věcem.

Oslovený personál sdělil, že by na oddělení prostor určený ke zklidnění agrese uvítal, a odkazoval na místnost, kterou má pro tyto účely zřízenou oddělení v Janové. Podle ředitele i vedoucí oddělení však není momentálně v možnostech zařízení takovou místnost v každé výchovné skupině zřídit, neboť jsou prostory oddělení značně stísněné. Není ani ve finančních možnostech zařízení přestavět oddělení do podoby, jakou má oddělení v Janové, které bylo vybudováno přímo pro účely poskytování péče dětem s EPCHO.

Podle ředitele by bylo možné v současných podmínkách vytvořit prostor určený ke zklidnění agrese v obou výchovných skupinách pouze za předpokladu, že by se **snížila jejich kapacita z šesti dětí na čtyři** a tento prostor by bylo možné udělat z jedné ložnice. Pokud není možné provést rozsáhlejší stavební úpravy, jeví se mi takové řešení jako nejvhodnější. Nelze je však v současné době po zařízení požadovat, s ohledem na už tak velmi omezený počet zařízení se specializací na EPCHO v České republice a naopak stále rostoucí počet dětí vykazujících projevy chování, které svou intenzitou odpovídají právě EPCHO.

Popsaný stav nemůže jít k tíži zařízení, a proto zde neformuluji opatření k nápravě. Zdůrazňuji však, že **je odpovědností zřizovatele vytvořit pro zařízení takové podmínky, aby bylo schopné plnit zakázku státu**, kterou je mimořádně náročná péče o děti s extrémními poruchami chování. S tím se pojí i zvýšené nároky na materiálně technické zázemí zařízení, které musí zohlednit specifika této cílové skupiny. **Doporučuji proto zařízení, aby se obrátilo na zřizovatele a jednalo s ním o zajištění vhodnějších prostor, případně o snížení kapacity výchovných skupin a vhodných prostorových úpravách.**

6. Stížnostní mechanismy

Na oddělení je schránka důvěry, do níž mohou dívky vhazovat své stížnosti a podněty. Schránka je umístěna v prostorech toalet v přízemí budovy, aby dívky při jejím využívání nikdo neviděl. Kromě toho mohou dívky využít i virtuální schránku důvěry, k níž se dostanou z počítačů v počítačové učebně.

Podle oslovených dívek i personálu dívky fyzickou ani virtuální schránku příliš nevyužívají a raději se neformálně obrací přímo na ty členy personálu, k nimž mají důvěru. Z rozhovorů a pozorování bylo zřejmé, že na oddělení panuje dobrá atmosféra, kterou rámuje korektní a otevřená komunikace mezi personálem a dívkami. Docházím proto k závěru, že vnitřní stížnostní mechanismus je na oddělení nastaven vhodně. Nadto oceňuji nápad s umístěním schránky důvěry na místo, kde ji mohou dívky využít nikým nepozorovány.

Vedle vnitřního stížnostního mechanismu by však měly mít dívky možnost obrátit se stížností či žádostí o pomoc i vně oddělení, resp. zařízení. Měly by být srozumitelně informovány o tom, jak a komu si mohou stěžovat, a měly by mít k dispozici kontaktní údaje osob či institucí, na které se mohou v těchto záležitostech obracet.³²

Z pozorování vyplynulo, že nikde v prostorech oddělení, kde se dívky volně pohybují, nebyly k dispozici kontakty na dozorového státního zástupce či jiné dohledové orgány (např. ČŠI nebo veřejného ochránce práv). Tyto kontakty byly vyvěšené pouze v obou vychovatelnách, kde dívky nikdy nemohou být samy.

Informování dětí o existenci vnějšího stížnostního mechanismu považuji za nezbytné pro výkon jejich práva na podání stížnosti.³³ Věřím, že řadu záležitostí jsou dívky schopné vyřešit přímo s personálem, současně však nelze vyloučit situace, kdy se dívky nebudou chtít personálu svěřit. Zvláště v případě citlivých záležitostí pak může být neinformovanost dívek překážkou pro podání stížnosti či podnětu, pokud mají obavy stěžovat si vedení zařízení nebo personálu na oddělení. **Zařízení tedy musí zajistit, aby dívky měly jednoznačný přehled o tom, u koho si mohou stěžovat, a současně měly přístup ke kontaktním údajům na dotyčné osoby či instituce.** Za vhodné řešení považuji zveřejnit tyto informace v přehledné formě na nástěnkách ve výchovných skupinách.

- 7) **Zpřístupnit dívkám informace o možnostech podání stížnosti a kontaktní údaje na osoby a instituce provádějící dohled nad dodržováním jejich práv (bezodkladně).**

---

³² Standard 1.11.

³³ Viz § 20 odst. 1 písm. i) zákona o ústavní a ochranné výchově.

Přehled opatření k nápravě

Bezodkladně

- Učinit kroky k navýšení počtu personálu v denní a noční službě dle minimálního standardu stanoveného prováděcí vyhláškou o ústavní a ochranné výchově (opatření č. 1)
- Upustit od nočního zamykání pokojů, a to v návaznosti na splnění opatření č. 1. Do té doby k nočnímu zamykání pokojů přistupovat pouze v odůvodněných případech na základě individuálního posouzení rizika (opatření č. 2)
- Zakrýt průzory ve dveřích od pokojů a upravit pravidla jejich používání tak, aby individualizovala a minimalizovala zásah do soukromí dívek (opatření č. 3)
- Zpřístupnit dívkám informace o možnostech podání stížnosti a kontaktní údaje na osoby a instituce provádějící dohled nad dodržováním jejich práv (opatření č. 7)

Do 3 měsíců

- Vytvořit a zavést systém přivolání pomoci k bezpečnému zvládnutí krizových situací na oddělení (opatření č. 4)
- Zpracovat vnitřní metodický předpis pro práci s agresí umístěných dívek upravující postup personálu v krizových situacích. Za tímto účelem se obrátit na zřizovatele s žádostí o metodickou podporu (opatření č. 5)
- Zajistit personálu školení ve fyzické intervenci vůči dívkám (opatření č. 6)